

PILSONU DEKLARĀCIJA PAR RĪTDIENAS PILSĒTU (Kopsavilkums)

Mēs esam divdesmit seši Eiropas iedzīvotāji no dažādām valstīm, dažādām vecuma grupām un profesijām. Mēs neesam profesionāli eksperti ilgtspējīgas attīstības jautājumos, mēs esam parasti pilsoņi, kuri dzīvo un strādā Eiropas pilsētās.

Eiropas Komisijas Pētniecības ģenerāldirektorāts aicināja mūs paust savu redzējumu un vēlmes par pilsētu nākotni, kā arī mūsu viedokli par ES pētniecības programmu „Rītdienas pilsēta”. Šī ir pirmā reize, kad Eiropas Komisija aktīvi cenšas uzzināt Eiropas pilsoņu viedokli par Eiropas Savienības politikas jomām, izmantojot tā dēvēto „RAISE” iniciatīvu.

Mēs sākām ar konkrētiem gadījumiem, kuri bija iesniegti apspriešanai dažādās darba grupās, un tos izvērtējām, ņemot vērā mūsu pieredzi, un izstrādājām ieteikumus par šādiem jautājumiem:

- ▶ pilsētu pārvaldība,
- ▶ ilgtspējīgs transports,
- ▶ ilgtspējīgi veidota vide,
- ▶ kultūras mantojums.

Diskusijā mēs nolēmām, ka noteicošā loma šo jautājumu sekmīgā risināšanā ir piektajam apsvērumam, izglītībai ilgtspējības nodrošināšanai.

Vispārēji secinājumi

Pirmā secinājumu grupa attiecas uz visām četrām minētajām jomām.

- ▶ Gan vecajās, gan jaunajās ES dalībvalstīs **pilsētu pārvaldībā** jāņem vērā iedzīvotāju viedoklis, ievērojot arī to personu viedokli, kuras agrāk tika izstumtas no sabiedrības. Pilnīga uzticēšanās iespējama vienīgi tad, ja tā ir abpusēja; vienīgi tad, ja mūsu līderi būs gatavi uz klausīt un cienīt mūsu viedokļus, cilvēku attieksme būs līdzvērtīga, un tie uzņemsies atbildību par savu rīcību.
- ▶ Būtiskas pārmaiņas ir jāveic **transporta** ieradumu jomā, lai sekmētu virzību uz ilgtspējīgāku transporta izmantojumu: ar tehnisku risinājumu palīdzību vien nebūs iespējams atrisināt problēmas, ko izvirza ilgtspējības nodrošināšana.
- ▶ **Ilgtpējīgākas vides izveide** ir atkarīga no mūsu spējas neietekmēties no viedokļa, kāds valda patērētāju sabiedrībā, kurā „jaunais” vienmēr tiek uzskatīts par labāku nekā „vecais”. Mums jānovērtē priekšrocība atkārtoti lietot to, kas jau ir mūsu rīcībā, nevis jāatsakās no tā jauninājumu dēļ, vai tas attiecas uz mājvietu atjaunošanu, pamestu rūpniecisko teritoriju apgūšanu, patēriņa preču saglabāšanu un labošanu vai materiālu pārstrādi.
- ▶ Tāpat mums jāvelta uzmanība **kultūras mantojuma** ilgtspējīgai integrēšanai ikdienas dzīvē, mudinot cilvēkus apzināties, ka kultūras mantojums pieder vienīgiem pašiem, kā arī novērtēt mūsu daudzveidīgā un kopējā kultūras mantojuma nozīmīgumu.

Otrās secinājumu grupas pamatā ir tas, kas šeit un šobrīd ir praktiski nozīmīgs visās minētajās jomās.

- ▶ Ir neatliekama vajadzība vairāk apzināties **izglītošanas** nepieciešamību ilgtspējības jautājumos un sekas, kādas būs tad, ja turpināsim mūsu pašreizējo ilgtspējību neveicinošo darbību. Mūsu izvēle bieži vien tiek izdarīta, pamatojoties uz

nepietiekamu informāciju, nezinot par mūsu rīcības izraisītajām patiesajām slēptajām izmaksām. Līdzdalība šo jautājumu risināšanā un skaidra izpratne par mūsu izvēles radītajām sekām dos iespēju cilvēkiem izdarīt izvēli, apzinoties, ka ir iespējams mainīt savu ikdienas dzīvi.

- ▶ Bieži vien tās ir **vietēja rakstura**, neliela mēroga iniciatīvas, kuras sniedz vislabākos rezultātus, iesaistot cilvēkus un palīdzot tiem dot ieguldījumu, lai panāktu jūtamu viņu ikdienas dzīves uzlabojumu. Devīze: „Domājiet globāli, rīkojieties vietējā mērogā” nav vienīgi klišeja.
- ▶ Un pretēji, vienā jomā gūto pieredzi bieži var izmantot citā jomā. Mūsu sabiedrībai ir bagāta pieredze un zināšanas par to, kas ir iespējams un kas nav iespējams. Šādu **zināšanu** neizplatīšana plašākā mērogā ir zaudētas iespējas.

Secinājumi par pilsētu pārvaldību

Slikta **pilsētu pārvaldība** sniedz sliktus rezultātus. Tā rodas pilsētu izplešanās, mājvietu maksas sadārdzināšanās, nesaskaņotas transporta sistēmas un zaļo zonu izpostīšana, kas ir tikai daži piemēri. Mēs uzskatām, ka pilsētu pārvaldība ir instruments, lai veidotu struktūru pilsētas un tās iedzīvotāju attiecībām. Tajā tiek ietvertas arī valsts/privāto sabiedrību un visu citu to darbības veicēju attiecības, kuri strādā pilsētā.

Mūsu izvērtētā pētījuma nolūks ir galvenokārt visu iedzīvotāju iesaistīšana. Tomēr ir kāda būtiska iedzīvotāju kategorija, kurai uzmanība pievērsta tikai daļēji. To veido no sabiedrības atstumto iedzīvotāju grupas un mazāk aizsargātas personas, piemēram, jaunieši, vecāka gadagājuma cilvēki un trūcīgi iedzīvotāji, ieceļotāji un izceļotāji, vientuļie vecāki, bezpajumtnieki un/vai ceļojoši iedzīvotāji.

- Tādēļ mūsu ieteikums ir, lai nākotnē veicamā ES sponsorētā pētījuma uzmanības lokā vairāk tiktu akcentēta no sabiedrības dzīves izstumto pilsoņu iesaistīšana un integrēšana pilsētu pārvaldībā.
- Mēs ierosinām, ka pētījums jāveic, ņemot vērā tās atšķirības starp jaunajām un vecajām dalībvalstīm, kas saistītas ar demokrātisku līdzdalību, lai šādi panāktu labas prakses apmaiņu, t.i., lai mācītu un mācītos vienlaicīgi un lai sekmētu demokrātijas atjaunošanu.
- Lai sniegtu iedzīvotājiem iespēju pilnīgi iesaistīties savu kopienu dzīvē un pārvaldē, ir vajadzīgi pietiekami resursi, lai sekmētu šādu darbību. Arī politiķiem jābūt motivētiem sekmēt šo procesu. Nesaskaņota vai brīvprātīga darbība nav risinājums. Pilsētu pārvaldībai jāpieņem lēmumi, kas ir sabiedrības interesēs, nevis atsevišķu personu interesēs. Politiķiem jāstrādā kopā ar iedzīvotājiem, ieguldot vairāk līdzekļu šādās jomās:
  - ✓ informācijas izplatīšana,
  - ✓ sanāksmju organizēšana,
  - ✓ sabiedriskās apspriešanas,
  - ✓ novatorisku pārvaldības līdzekļu un metožu izstrādāšana,
  - ✓ pārliecināšana un izglītojošas kampaņas par pārvaldības pasākumiem, kā arī par citiem līdzekļiem, lai iesaistītu pilsoņus lēmumu pieņemšanas procesā.

Secinājumi par ilgtspējīgu transportu

Mobilitāte ir mūsdienu dzīves būtisks jautājums un arī viena no galvenajām problēmām, ar kādām mēs saskaramies. Mobilitāte ietekmē mūsu dzīvi dažādos veidos: vides, ekonomisko un sociālo aspektu ziņā. Tādējādi ir virkne problēmu, kuras saistītas ar dzīves kvalitāti un kuras, mūsaprāt, ir svarīgas attiecībā uz transportu: piesārņojums (un tā ietekme uz cilvēka veselību), sastrēgumi (ar to izraisīto laika patēriņu un izmaksām) un satiksmes negadījumi (katru gadu uz Eiropas ceļiem iet bojā vairāk nekā 40 000 cilvēku, un ievainoto skaits ir vēl lielāks).

ES pētījumā risināti vairāki minēto problēmu aspekti. Mēs gan mūsu sabiedrībā, gan pētījumā esam konstatējuši tendenci paust atbalstu tehniskiem risinājumiem (piem., futuristiskiem robotizētiem transportlīdzekļiem), jo šķiet, ka ar to palīdzību iespējams nepastarpināti atrisināt ļoti sarežģītus jautājumus. Tas ir izraisījis un joprojām sekmē tādu jaunievedumu ieviešanu, kuri ir dārgi un varbūt ir prestiži, bet kuri patiesībā neatrisina būtiskos jautājumus. Transporta ilgtspējība uzlabosies vienīgi tad, ja vispirms un galvenokārt uzmanība tiks pievērsta cilvēku attieksmei, motivācijai un vajadzībām. Bažas rada arī tas, ka pietiekami efektīvi netiek izplatīta labākā prakse, kāda izstrādāta dažādās Eiropas pilsētās. Mēs ierosinām, ka jāuzlabo centieni, lai labāk varētu izplatīt veiksmīgas prakses piemērus un lai no tiem pieredzi varētu gūt dažādās pilsētās.

Mēs pozitīvi vērtējam centienus iekļaut transporta jautājumus to jautājumu vidū, kas risināmi vispirms. Mēs arī uzskatām, ka pētniecībai un politiskajai darbībai jābūt galvenokārt vērstai uz to, lai mainītu cilvēku paradumus transporta izmantošanas jomā daudz radošākā veidā, nekā šis jautājums risināts līdz šim (piem., nosakot transporta cenas, kopīgi izmantojot automašīnas u.tml.).

Mēs esam konstatējuši, ka pētniecības projektu uzmanības lokā galvenokārt ir tehnoloģiskie jautājumi, tāpēc ierosinām vairāk pētījumu veltīt šādiem sociāli ekonomiskajiem aspektiem.

- ▶ Cilvēku motivācija izmantot videi draudzīgākus transporta veidus (piemēram, sabiedriskais transports, iešana kājām, braukšana ar velosipēdu, kopīgs automašīnu lietojums u.c.) vai pāreja no individuālo automašīnu izmantojuma uz ilgtspējīgākiem transporta veidiem.
- ▶ Informācija par pilsoņu mobilitātes iespējām (piem., kādas ir alternatīvas automašīnu izmantojumam? Kādas ir izmaksas? Grafiki, biļešu cenas, vairākveidu pārvadājumi...).
- ▶ Transporta sistēmu savietojamības uzlabošana Eiropas pilsētās, piem., automašīnu kopīga izmantošana ES mērogā, citās pilsētās izdoto transportlīdzekļu karšu atzīšana.
- ▶ Kādi uzlabojumi var dot ieguldījumu, lai mudinātu cilvēkus izmantot sabiedrisko transportu? (Piem., papildu infrastruktūras un pakalpojumu nodrošināšana transportlīdzekļos: interneta pieslēgums, galdiņi, sanāksmju telpas, valodu nodarbības, laikraksti, ...).
- ▶ Ar veselību saistītas problēmas, kuras saasinājusi intensīva satiksme.
- ▶ Efektīvu metožu izstrādāšana, lai sekmētu iniciatīvu izstrādāšanu citās politikas jomās (piem., ekonomikā, nodarbinātībā, reģionālajā attīstībā, rūpniecībā, nodokļu politikā), lai ietvertu nepieciešamību veikt pārmaiņas un samazināt transporta apjomu.

Secinājumi par ilgtspējīgi veidotu vidi

Lai nodrošinātu ilgtspējīgāku cilvēces nākotni, ir vajadzīga tāda pieeja, kas ļauj izvērtēt to, kas iepriekš atzīts par nelietderīgu. Mūsu sabiedrībā atkārtota lietošana un pārstrāde joprojām netiek vērtēta kā pievilcīga, un valda uzskats, ka viss jaunais ir labāks nekā lietotais. Lai nodrošinātu ilgtspējīgu nākotni, ir jāvalda pretējai tendencei. Atkārtotai lietošanai, labošanai un atjaunošanai jābūt tām darbībām, kas jāveic, lai saglabātu rītdienas pilsētu. Atjaunošana ir ilgtspējīgāka nekā būvēšana no jauna, bet tās izmaksas ir daudz zemākas nekā celtniecības izmaksas pilsētu paplašināšanās rajonos.

ES pētniecības projektos ir izcelti vairāki nozīmīgi temati, kas jārisina saistībā ar apbūvēto vidi nākotnes pilsētās. Tie ir šādi: **pilsētu izplešanās, pilsētu zaļās zonas, celtniecības tehnoloģijas un pamestu rūpniecisko teritoriju apgūšana.**

Ciktāl tas attiecas uz **pilsētu izplešanos**, plašais automašīnu lietojums ir pārvērtis lielāko daļu pilsētu centru par rajoniem, kuriem grūti piekļūt. Jauno dzīvojamo rajonu vajadzībām tiek celtas transporta, ūdensapgādes, energoapgādes un kanalizācijas sistēmas, kas samazina lauku platības un iznīcina dabiskos biotopus. Lielākās pilsētu teritorijās mazinās sociālā mijiedarbība, veidojot sociālu izolāciju un sekmējot segregāciju un vienaldzību. Mūsu kā iedzīvotāju ieteikumi attiecībā uz nākotnē veicamo pētījumu ietver turpmāk minēto.

- ▶ Izglītojiet iedzīvotājus enerģijas un ilgtspējības nodrošināšanas jautājumos un mudiniet tos attiecīgi rīkoties.
- ▶ Uzlabojiet pilsētu centru pievilcīgumu, samazinot troksni un transportu, palielinot gājēju mobilitāti un sabiedrisko vietu kvalitāti.
- ▶ Pastipriniet esošo tukšo ēku atkārtotu izmantošanu.
- ▶ Palieliniet nodokļus celtniecībai, kas izraisa pilsētu paplašināšanos, un tiešā veidā atkārtoti ieguldieliet tos vajadzīgajās infrastruktūrās.

Zaļās zonas ir ļoti būtiskas, jo tās pilda daudzas funkcijas – uzlabo gaisa kvalitāti, rada dzīves vidi savvaļas dzīvniekiem, sniedz telpu drošai un veselīgai atpūtai, bērnu rotaļām un dažādiem sporta veidiem, bet galvenokārt nodrošina cilvēku labklājību pilsētās (samazinot stresu un rosinot cilvēkus apzināties dabu un tās norises). ES sponsorētā pētījuma uzmanības lokā uzmanība jāpievērš turpmāk minētajam:

- ▶ bioloģiskās daudzveidības palielināšana, lai nodrošinātu „dabisku dabu”;
- ▶ bioloģu iesaistīšana pilsētu plānošanas struktūrās;
- ▶ tehnoloģiju un ķīmikāliju izmantojuma samazināšana;
- ▶ bezdarbnieku iesaistīšana sakopšanas darbu veikšanā;
- ▶ zaļo platību atrašanās vietu labāks plānojums;
- ▶ zaļo platību sasaiste, lai nodrošinātu dzīvnieku migrāciju un augu sugu izplatīšanos;
- ▶ apvienošana ar bērnu spēļu laukumiem un sporta infrastruktūru;
- ▶ no ES projektiem gūto zināšanu izplatīšana;
- ▶ zaļo platību vispārēja popularizēšana, jo nav tādas Eiropas pilsētas, kurā būtu pārāk daudz zaļo platību.

Lielākajā daļā gadījumu **inženierbūvniecībā** netiek ņemtas vērā dabas piedāvātās iespējas. Dažus materiālus, kurus joprojām plaši izmanto būvniecībā Eiropā, piemēram, eksotiskus kokmateriālus, nevajadzētu izmantot. Celtniecības materiālu izvēlē vajadzētu ņemt vērā gan enerģijas, gan resursu patēriņu. Ir alternatīvas, bet celtniecības lobiji un sabiedriskās domas nekoncekvence sekmē pašreizējo ilgtspējību

nenodrošinošo metožu izmantojumu. Ir jāizvērtē arī uzcelto ēku kvalitāte un izmantojums, ņemot vērā tādus apsvērumus kā siltuma un trokšņa izolācija, bīstamo daļiņu emisijas, izturīgums un celtniecības elementu atkārtots izmantojums. Mūsuprāt, ES pētījumā uzmanība jāvelta šādiem jautājumiem.

- ▶ Precīzu un nepārprotamu definīciju ieviešana attiecībā uz celtniecības materiālu un tehnoloģiju ilgtspējību/ietekmi uz vidi.
- ▶ Zināšanu izplatīšana un ilgtspējīgāka dzīvesveida sekmēšana.
- ▶ Ilgtspējīgākas celtniecības sekmēšana ar nodokļu palīdzību – nodokļiem jāatbilst faktiskajam enerģijas un resursu daudzumam, kāds izmantots celtniecībā.
- ▶ Pētniecības atzinumu izmantošana ergonomikā, psiholoģijā un vispārējas labklājības nodrošināšanā, veicot celtniecību.
- ▶ Konsekventa seismiskās iedarbes novēršanas noteikumu ievērošana valstīs, kur tas ir nepieciešams.
- ▶ Labāka sadarbība ar celtniecības lobijiem, lai sāktu celt ēkas, izmantojot ilgtspējīgākas celtniecības metodes.

Pamestas rūpnieciskās teritorijas ir zemes platības, kuras agrāk izmantotas rūpniecības vajadzībām, un tās mūsdienās rada nopietnu risku videi un veselībai. Turpmākajam ES pētījumam jābūt vērīgam uz to, lai rastu risinājumu turpmāk minētajam.

- ▶ Efektīvu un mazāk dārgu tehnoloģiju izstrādāšana piesārņotās augsnes un ūdeņu attīrīšanai.
- ▶ Pamesto rūpniecības vietu apgūšanas integrēšana teritoriju plānošanā (lai iegūtu vajadzīgos resursus, ir jāizmanto nodokļu sistēmas).
- ▶ Labāko alternatīvu noteikšana apgūto platību izmantojumam un investoru ieinteresēšana tās lietot.
- ▶ Labu piemēru un prakses izplatīšana.

Secinājumi par kultūras mantojumu

Eiropas kontinentam ir plašs kultūras mantojums. Tas uzliek mūsu valstīm lielu atbildību, lai šo mantojumu saglabātu un paaugstinātu tā vērtību.

Mūsu skatījumā jēdziens „kultūras mantojums” ietver ne vien materiālas vērtības, piemēram, kultūras pieminekļus, celtnes vai arheoloģiskus priekšmetus, bet arī tādus nemateriālus elementus kā, piemēram, valoda, literatūra, mūzika, māksla, dziesmas, dejas un citus elementus. Mēs ticam, ka kultūras identitātes saknes ir rodamas mūsu kultūras mantojumā. Kultūras identitāte stiprina kopienas un pilsētas un var izpausties kā lielāka cieņa starp dažādām Eiropas tautām.

Kaut arī šai jomai ir atvēlēti zināmi līdzekļi, ievērojama Eiropas kultūras mantojuma daļa ir vai nu iznīcināta, vai arī ir pakļauta lieliem riskam. Vissatraucošākais ir tas, ka kultūras mantojuma zaudējums ir neatgriezenisks – tas, kas ir zaudēts, nav atgūstams.

Mēs izvērtējam ES finansētos projektus, kuri veltīti dažādiem tematiem, piemēram, klimata pārmaiņu izraisītajai ietekmei, piesārņojumam un citiem kultūras mantojumu negatīvi ietekmējošiem aspektiem. Mēs izprotam, ka šo projektu rezultātā veikti ievērojami uzlabojumi attiecībā uz virkni vēstures pieminekļu.

- ✓ Tomēr mēs uzskatām, ka ES ir jārod iespējas, lai efektīvāk izplatītu tās finansēto pētniecības projektu jūtamo ietekmi.

- ✓ Turklāt, ņemot vērā to, ka kultūras mantojums parasti ir joma, kurai piešķirtie resursi ir ļoti ierobežoti, ES varētu nodrošināt finansējumu, lai rezultātus, kas iegūti, veicot ES finansētu pētījumu, varētu izmantot vairākos gadījumos vai vietās.
- ✓ Mēs neatbalstām kultūras mantojuma norobežošanu no ikdienas dzīves un no cilvēkiem. Kultūras mantojuma saglabāšanu ES un valstu līmenī nav iespējams nodrošināt bez atbalsta saņemšanas (vai īstenošanas) vietējā līmenī. Tomēr ES var izpētīt iespējas, kā panākt, lai atsevišķi iedzīvotāji gūtu izpratni un sniegtu ieguldījumu kultūras mantojuma saglabāšanā. Tas var būt veids, kā tuvināt kultūras mantojumu cilvēkiem – viņi to izjutīs labāk, ja būs iesaistījušies tā saglabāšanā. Tas jāsāk jau no bērnības. Ja cilvēki neizprot kultūras mantojuma saglabāšanas nozīmi, problēmas nebūs iespējams atrisināt vienīgi ar tehnisku risinājumu palīdzību.
- ✓ Pētījums par kultūras mantojumu, kas tika mums iesniegts, bija ļoti vienpusīgs, t.i., tas bija veltīts galvenokārt tādiem tehniskās dabas jautājumiem kā, piemēram, piesārņotības ietekme uz kultūras mantojumu, klimata pārmaiņas u.tml. Atzīstot, ka iepriekš minēto aspektu izpētei ir ārkārtīgi liela nozīme, mēs uzskatām, ka turpmākajā izpētē vairāk uzmanības jāvelta šādiem jautājumiem:
  - ekonomiskā spiediena ietekme,
  - cilvēku pārceļošana un patērētājfīlozofijas ietekme uz kultūras mantojumu.

Eiropas mēroga pētījumā vairāk uzmanības jāpievērš kultūras mantojuma ilgtspējīgai integrēšanai mūsu ikdienas dzīvē.